

МІСЦЕ ТА РОЛЬ РЕЛІГІЇ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Олексенко Р.І.

*к.е.н. доцент,
Мелітопольський
державний педагогічний
університет імені Богдана
Хмельницького*

*«Релігія - це переконання,
що все, що відбувається з нами,
є надзвичайно важливим.
Саме тому вона буде існувати завжди»*

Серед усіх сфер суспільного життя релігії належить особливе місце, оскільки вона і базується на особливому типі життєвого досвіду, і вводить людину в такого роду досвід. Релігія передбачає існування у людини відчуття її причетності до найперших початків буття, а на ґрунті такого відчуття утворюються різноманітні більше або менше чисельні об'єднання людей, що сповідують певну форму релігійного вірування. Релігія - це явище суспільно- історичне, тобто вона функціонує в людських спільнотах та виникає і змінюється в процесі розгортання людської історії.

Існують два підходи до визначення поняття «релігія» - змістовний та функціональний. Перший намагається знайти головні властивості і ознаки, які відрізняють релігію від інших соціальних явищ; другий - визначити, яку роль вона виконує в системі суспільного життя. Перше визначення відображає віру людини в надприродні створіння, явища, і їх реальні вияви в житті людини, друге - реалізацію вірувань в системі особистих і суспільних відносин.

Таким чином, релігія визначається як: соціальний феномен, що відображає певну сферу життя індивіда та суспільства; форма суспільної свідомості; засіб практичного духовного освоєння світу; світоглядна система координат; життєва позиція і діяльність.

Місце та роль релігії в суспільстві визначається низкою функцій:

інтегративна - релігійні вірування та норми в системі інституцій забезпечують соціальну солідарність, здатність утворити безконфліктне суспільство, злагоду, згуртованість, рівновагу суспільних відносин;

світоглядна (смыслеутворююча) - релігійні вчення та догми допомагають людині визначити своє

місце в суспільстві і всесвіті, сформувати відповідні поняття про світоустрій, соціальні інститути і структури, форми поведінки і норми людської діяльності за допомогою вкладених змістів, показати значення життєвих подій в світі розуміння кінцевих цілей та устремлінь;

ідеологічна - релігія виправдовує/осуджує і узаконює соціальні устої, які відображають інтереси керуючого класу або еліти за допомогою вчення та доктрини;

компенсаційна - характеризує процес зняття життєвих суперечностей і проблем шляхом ідеалізації «іншого» світу, що відображається в релігійних доктринах (всі земні страждання і несправедливості праведних людей закінчаться в майбутньому житті) і дозволяє впевнено орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях;

комунікативна - забезпечує спілкування, соціалізацію, передачу релігійного досвіду, обмін, засвоєння інформації суб'єктів релігійного життя (віруючими, релігійними громадами, духовенством, релігійними організаціями тощо);

легітимуюча - норми поведінки людини в суспільстві чи соціальній групі (морально-етичні, сімейні та ін.) стають загальноприйнятими завдяки їх схваленню в релігійних вченнях і церкві;

функція соціального контролю дозволяє орієнтуватися населенню в своїх діях і вчинках згідно з загальноприйнятими суспільно-релігійними цінностями і очікувати покарань або винагород за їх дотримання (або недотримання) [2; 43];

регулятивна - характеризує нормативно-установчий вплив релігії через систему вимог до поведінки віруючих за допомогою релігійних установок, переконання, норми, ціннісні орієнтири.

Функціональна роль релігії в суспільстві визначається через результати її впливу на особисте чи соціальне життя: на макрорівні - ступеню практичного впливу релігії в межах конкретного суспільства, держави, нації, етносу, великої соціальної групи; на мікрорівні - впливу на особистість, малі соціальні групи.

В одному і тому ж суспільстві релігійні традиції, почуття, дії можуть бути позитивними (функціональними) для одних соціальних груп і негативними (дисфункціональними) для інших.

Функціональність релігії, постаючи, способом її буття, виявляється у сукупності суспільних функцій, які релігійний комплекс виконує щодо конкретної спільноти віруючих людей. Систему такої функціональності, виходячи з його соціальної ролі в соціумі, можна звести до координаційної та ієрархічної системи, головними структурними елементами якої є світоглядно-сенсові, ціннісно-регулятивна, соціально-організаційна та комунікативно-трансляційна підсистеми функцій.

В системі функціонування релігії за ступенем впливу на людину і суспільство можна виокремити основні й неосновні функції. Основні функції - це найбільш загальні, найважливіші напрями впливу релігії на особистість, людські спільноти та структурні елементи суспільства. Серед релігієзнавців поки що немає єдиного підходу до розуміння суті та ієрархії функцій релігії. Загалом вказується на існування світоглядної, компенсаційної, комунікативної, регулятивної, інтегративної, культуротрансляційної, легітимної, інформаційної, виховної, дисциплінуючої, етичної, нормативної, знакової, естетичної, політико-ідеологічної, правової, екологічної, гедоністичної, ейфоричної та інших функцій. Це певною мірою відповідає істині, оскільки релігія в широкому її розумінні має безпосереднє чи опосередковане відношення практично до всіх сфер діяльності

людини і суспільства.

Сповідування будь-якої релігії, у тому числі вибір атеїстичного світосприйняття, є приватною справою кожної людини. Однак це не заперечує думки, що загальне добре знання релігій і, як наслідок, створення атмосфери терпимості надзвичайно важливе для виховання громадян в демократичному дусі.

Освіта відіграє ключову роль у боротьбі з неуктвом, стереотипами і неправильним уявленням про різні релігії. Держава має заохочувати поширення знань про них.

Практика взаємодії «світського» і «релігійного» в системі виховання майбутніх підприємців на рівні загальної освіти України може бути такою: наявність в державних загальноосвітніх закладах дисциплін, що надають релігійні знання; існування загальноосвітніх конфесійних навчальних закладів, які забезпечують загальну освіту за державними стандартами, а також конфесійно орієнтоване навчання та виховання загального просвітницького характеру.

На духовні орієнтації і цінності сучасного підприємця, безумовно, накладає відбиток моральна середовище, яке не дуже вимоглива до соціальної відповідальності та моральному вигляду особистості. Суспільство, перш за все в особі творчої інтелігенції, не критикує бізнесмена за егоїзм, і користолюбство, а скоріше шукає і знаходить їм виправдання. Практична раціональність з приватної форми моральної свідомості, підпорядкованої вищим духовним і моральним цінностям, перетворюється на соціокультурну домінанту.

Церква не заперечує підприємництва та збагачення самих по собі, але вимоглива до їх мотивів і форм: ті види діяльності, які за прагматичної та технологічної раціональністю не беруть до увагу її духовний зміст, завдають шкоди суспільній моралі, підривають стабільність суспільства і шкодять добробуту інших людей, заохочують гріхи, пороки, згубні пристрасті і звички, визнаються гріховними. У той же час, абсолютно моральними можуть бути визнані тільки два мотиви до праці: трудитися, щоб їсти самому, нікого не обтяжуючи, і працювати, щоб подавати тому, хто потребує [1; 46].

Література

1. Зарубіна Н.М. Релігійні орієнтації пострадянського підприємництва / Н.М. Зарубіна // Суспільні науки і сучасність. - 2004. - № 1. - С. 42-49.
2. Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник. - К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. - 344 с.